

گزارش بررسی تطبیقی منشور حقوق شهروندی و منشور حقوق دانشجویی

مقدمه

منشور حقوق شهروندی مرکب از سه بخش شامل بیانیه آغازین، بندهای بیست و دوگانه و ساز و کار اجرایی آن است که در ادامه خلاصه ای از اهم موارد در هر یک از این سه بخش با تاکید بر موارد مرتبط با فعالیت های جاری در قلمرو دانشگاه و مخاطبان اصلی آن یعنی دانشجویان آورده شده است. همچنین در بررسی بخش دوم منشور، تطبیقی بین مفاد آن با منشور حقوق دانشجویی نیز مورد توجه بوده است. در ارتباط با هر دو سند مذکور نکته مشترک و حائز اهمیت، گردآوری و تدوین آنها بر پایه مجموعه قوانین، مقررات و آیین نامه های موجود است. به عبارت دیگر این اسناد نه قوانینی مستقل بلکه تصریحی بر موارد مندرج در اسناد و قوانین مصوب در ارتباط با حقوق شهروندی و نیز حقوق دانشجویی هستند. متن هر دو سند جهت سهولت در بررسی های تکمیلی پیوست شده است.

بخش اول: بیانیه

اهم موارد مرتبط با ماهیت فعالیت ها و مسئولیت های سازمانی دانشگاه در بخش نخست منشور حقوق شهروندی به قرار زیر است:

- تاکیدات ناظر بر آگاهی بخشی، شناسایی و فعال سازی ظرفیت های درون سازمانی در راستای صیانت از حقوق شهروندی
- مشارکت جویی از آحاد نخبگان و ذی نفعان مرتبط در بین مخاطبان و مراجعان سازمانی
- منع شدید رفتارهای توهین آمیز یا تحقیر آمیز نسبت به مخاطبان یا مراجعان
- تامین سازوکار طرح آسان، سریع و موثر شکایات
- انجام مطالعات و بررسی های علمی و کاربردی
- تدوین شاخص های کمی و کیفی به منظور پایش
- لحاظ صریح و الزامی حقوق شهروندی در تمامی برنامه ریزی ها، سیاست گذاری ها و اقدامات

- ایجاد زمینه مناسب و کارآمد برای طرح و دریافت نظرات انتقادی و سازنده متخصصان دانشگاهی در ابعاد محتوایی و اجرایی حقوق شهروندی
- انجام بستر سازی های قانونی و انجام تلاش های فرهنگی و آموزشی لازم
- اتخاذ تدابیر قانونی لازم برای تحقق این حقوق به ویژه از طریق آموزش، اطلاع رسانی، ظرفیت سازی و گسترش فرهنگ گفت و گو و تعامل در حوزه عمومی
- تدوین برنامه "اصلاح و توسعه نظام حقوقی" در راستای تحقق حقوق شهروندی و ارائه گزارش های ادواری سالانه

بخش دوم: متن حقوق شهروندی (دارای بیست و دو بند اصلی)

	عنوان بند	اهم تاکیدات مرتبط	بندهای مرتبط در منشور حقوق دانشجوی	مدیریت های ذی مدخل در حوزه معاونت فاد	سایر معاونت ها و مدیریت های ستادی ذی مدخل
الف	حق حیات، سلامت و کیفیت زندگی	تغذیه، بهداشت، محیط سالم، ورزش (به طور ضمنی) تربیت معنوی	مواد ۱۱، ۳۰، ۳۱، ۳۲	مدیریت تربیت بدنی مدیریت رفاه و سلامت دانشجویان مرکز مشاوره و توانمندسازی دانشجویان	معاونت اداری و مالی
ب	حق کرامت و برابری انسانی	پرهیز از توهین، تحقیر، تبعیض و هتک حرمت	مواد ۳، ۴	ستاد معاونت آموزش کارکنان	حراست
پ	حق آزادی و امنیت شهروندی	آزادی بیان و عمل در محدوده قانون، مصونیت از تعرض جانی و مالی	مواد ۷، ۳۷، ۳۸	دبیرخانه شورای انضباطی دانشجویان مدیریت فرهنگی و فعالیت های داوطلبانه	حراست
ت	حق مشارکت در تعیین سرنوشت	تساوی در برخورداری از امکانات در راستای تحقق مشارکت سیاسی رفتار شفاف، عادلانه، بی طرفانه و قانون مند عوامل دولتی و حاکمیتی در امر انتخابات	مواد ۳۵، ۳۶، ۳۷	ستاد معاونت مدیریت فرهنگی و فعالیت های داوطلبانه	معاونت اداری و مالی
ث	حق اداره شایسته و حسن تدبیر	شایسته سالاری، پاسخگویی، شفافیت، اخلاق مداری، پیگیری شکایات	مواد ۱۳، ۴۳، ۵۹	ستاد معاونت	معاونت اداری و مالی

ج	حق آزادی اندیشه و بیان	امنیت در رای و سخن، آفرینش آزاد ادبی هنری، تنوع رسانه ها، انتشار نشریه	مواد ۳۷، ۴۱	مدیریت فرهنگی و فعالیت های داوطلبانه	حراست، نهاد نمایندگی
چ	حق دسترسی به اطلاعات	انتشار اطلاعات عمومی سازمانی، صیانت از اطلاعات خصوصی افراد		ستاد معاونت	معاونت برنامه ریزی و توسعه منابع، معاونت اداری و مالی، مرکز فناوری اطلاعات
ح	حق دسترسی به فضای مجازی	کیفیت و کمیت حداکثری در دسترسی به اینترنت، برخورداری عادلانه از آموزش های توان افزا در حوزه کاربری فضای مجازی		ستاد معاونت مرکز مشاوره و توانمندسازی دانشجویان	مرکز فناوری اطلاعات
خ	حق حریم خصوصی	عدم تفتیش و کنترل محل سکونت، ایمیل ها، نامه ها و اسناد شخصی، عدم افشای اطلاعات فردی نزد سازمان های عمومی عدم کنترل صوتی تصویری غیرقانونی عدم افشاگری یا تخریب شخصیت افراد در جامع عمومی	مواد ۲، ۵۵، ۵۶، ۵۸	ستاد معاونت مدیریت رفاه و سلامت دانشجویان دبیرخانه شورای انضباطی دانشجویان	مرکز فناوری اطلاعات، معاونت آموزشی، معاونت اداری و مالی
د	حق تشکل، تجمع و راهپیمایی	آزادی در تشکیل و عضویت بی عارضه در انجمن های مختلف مدنی برگزاری انواع راهپیمایی، تجمع و تحصن در سایه حمایت قانونی	مواد ۸، ۹، ۲۸	مدیریت فرهنگی و فعالیت های داوطلبانه	حراست، نهاد نمایندگی
ذ	حق تابعیت، اقامت و آزادی رفت و آمد	اصلت ذاتی حق تابعیت، آزادی در انتخاب محل زندگی در مرزهای سرزمینی، بهره مندی از خدمات کنسولی در خارج از مرزهای سرزمینی		ستاد معاونت (این بند عمدتاً ماهیت فراسازمانی و در سطحی ملی موضوعیت دارد)	حوزه ریاست دانشگاه

ر	حق تشکیل و برخورداری از خانواده	آزادی در ازدواج، خدمات مشاوره ای و درمانی، تسهیل ازدواج و تحکیم خانواده، حمایت در برابر مسائل مرتبط با خانواده (مانند خشونت دیدگی)		مرکز مشاوره و توانمندسازی دانشجویان مدیریت رفاه و سلامت دانشجویان	نهاد نمایندگی،
ز	حق برخورداری از دادخواهی عادلانه	اصل برائت، دسترسی به مراکز حقوقی و و قضایی، دسترسی به متخصص امور حقوقی (وکیل)، حفاظت از اطلاعات و حیثیت افراد، عدم برخوردهای سلیقه ای با متهم و آزاررسانی جسمی یا روانی به وی	مواد ۵، ۶ مواد ۴۵ الی ۵۴، مواد ۵۵، ۵۶، ۵۸	ستاد معاونت دبیرخانه شورای انضباطی دانشجویان	حراست
ژ	حق اقتصاد شفاف و رقابتی	آگاهی از تغییر و تحولات در قوانین اقتصادی و مختصات بازار کار و بازارهای مالی و سرمایه ای، ارائه شفاف و صادقانه اطلاعات مربوط به فرصت های سود آور (مثل مزایده و مناقصه ها) در بازار		مرکز مشاوره و توانمندسازی دانشجویان مدیریت فرهنگی و فعالیت های داوطلبانه- انجمن های علمی	معاونت اداری و مالی
س	حق مسکن	تجسم ارزش های فرهنگی و الگوهای بومی در مسکن،	ماده ۳۱	مدیریت رفاه و سلامت دانشجویان	معاونت برنامه ریزی و توسعه منابع
ش	حق مالکیت	حمایت از تثبیت حقوق مادی و معنوی افراد در ارتباط با دارایی ها مادی و آفرینش های فکری، علمی، ادبی و هنری	مواد ۲۱،	ستاد معاونت مدیریت فرهنگی و فعالیت های داوطلبانه- انجمن ها و کانون ها	معاونت پژوهشی، معاونت اداری و مالی
ص	حق اشتغال و کار شایسته	در یافت آموزش های مفید برای شغل یابی، دسترسی برابر به فرصت های کار		مرکز مشاوره و توانمندسازی دانشجویان	معاونت آموزشی، معاونت پژوهشی

ض	حق رفاه و تأمین اجتماعی	تفریح، ورزش و گردش گری، توان افزایی روانی اجتماعی، سالم سازی محیط زندگی، ارائه خدمات مددکاری برای توانمندسازی افراد آسیب پذیر، خدمات بیمه ای	ماده ۱۰، ۱۱، ۲۹، ۳۰، ۳۳، ۴۲	مدیریت تربیت بدنی مدیریت فرهنگی و فعالیت های داوطلبانه مرکز مشاوره و توانمندسازی دانشجویان	معانیت اداری و مالی، معاونت برنامه ریزی و توسعه منابع
ط	حق دسترسی و مشارکت فرهنگی	احترام به تنوع فرهنگی و دادن امکان بروز به آن، یادگیری و کاربست زبان مادری، زمینه سازی برای ارتباطات بین فرهنگی، حفظ میراث فرهنگی، توجه متوازن به عرصه های فرهنگی، امکان فعالیت هنری در فضای غیرانحصاری	مواد ۱۲، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۴	مدیریت فرهنگی و فعالیت های داوطلبانه	معاونت پژوهشی، معاونت آموزشی
ظ	حق آموزش و پژوهش ^۱	بهره مندی همه استادان و دانشجویان از مزایای آموزشی و پژوهشی در محیط	مواد ۱، مواد ۱۴ الی ۲۷ مواد ۴۵ الی ۵۳ و ۵۷	ستاد معاونت	معاونت آموزشی، معاونت پژوهشی، معاونت اداری و مالی

^۱ متن کامل بند ظ مشتمل بر حق آموزش و پژوهش به قرار زیر است:

ماده ۱۰۶- جوامع علمی، حوزوی و دانشگاهی از آزادی و استقلال علمی برخوردارند، استادان، طلاب و دانشجویان در اظهارنظر آزادند و آنها را نمی توان به صرف داشتن یا ابراز عقیده در محیط های علمی مورد تعرض و مואخذه قرار داد یا از تدریس و تحصیل محروم کرد. اساتید و دانشجویان حق دارند نسبت به تأسیس تشکلهای صنفی، سیاسی، اجتماعی، علمی و غیره و فعالیت در آنها اقدام کنند.

ماده ۱۰۷- دانشگاه باید مکانی امن برای استادان و دانشجویان باشد. مسئولان دانشگاه باید برای تضمین امنیت دانشجویان اهتمام جدی ورزند. رسیدگی به تخلفات انضباطی دانشجویان باید با رعایت حق دادخواهی، اصول دادرسی منصفانه و دسترسی به مراجع صالح مستقل و بیطرف و با رعایت حق دفاع و تجدیدنظرخواهی، در حداقل زمان و بدون تأخیر، مطابق با مقررات انجام شود.

		دانشگاه، اعطای تسهیلات آموزشی و پژوهشی منطبق بر شایسته سالاری، حق تاسیس تشکل های صنفی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و غیره، عدم اعمال محرومیت علیه استادان یا دانشجویان به صرف داشتن یا ابراز عقیده، اهتمام جدی به حفظ امنیت دانشجویان، رسیدگی به تخلفات دانشجویی با رعایت موازن دادرزخواهی و امکان دفاع و تجدینظرخواهی در آراء صادره		گروه مطالعات و برنامه ریزی فرهنگی-اجتماعی مدیریت فرهنگی و فعالیت های داوطلبانه دبیرخانه شورای انضباطی دانشجویان	
ع	حق محیط زیست سالم و توسعه پایدار	حفاظت، به سازی و زیباسازی محیط زیست، گسترش فرهنگ زیست محیطی، حق زندگی در محیط حافظ سلامت جسمی و روانی		مدیریت رفاه و سلامت دانشجویان مرکز مشاوره و توانمندسازی دانشجویان	معاونت برنامه ریزی و توسعه منابع، معاونت اداری و مالی
غ	حق صلح، امنیت و اقتدار ملی	برخورداری از آموزش های دفاعی، تقویت پدافند عامل و غیرعامل		ستاد معاونت	حوزه ریاست، معاونت برنامه ریزی و توسعه منابع

بخش سوم منشور: سازوکار اجرا و نظارت بر حسن اجرای حقوق شهروندی

- دستگاه های اجرایی تابع قوه مجریه موظف اند با هماهنگی دستیار ویژه در حدود صلاحیت های قانونی خود، با جلب مشارکت:

- مردم،
- تشکلهای،
- سازمانهای مردمنهاد
- و بخش خصوصی،

ضمن جمع بندی و مدون سازی حقوق و آزادی های مندرج در قانون اساسی و قوانین عادی، در حوزه مسئولیتها و اختیارات خود و شناسایی موارد نقض حقوق شهروندی، تدابیر و اقدامات قانونی لازم را برای تحقق این حقوق به ویژه از طریق:

- تدوین و اجرای برنامه اصلاح و توسعه نظام حقوقی،
- آموزش،
- اطلاع رسانی و
- ظرفیت سازی و تقویت مفاهیم، گفتگو و تعامل در حوزه عمومی

انجام دهند.

- دستگاههای تابع قوه مجریه موظف اند:

- برنامه اصلاح و توسعه نظام حقوقی مربوط به خود را ظرف مدت شش ماه از انتشار این منشور تهیه و در اختیار دستیار ویژه ریاست جمهوری قرار دهند.
- و هر سال گزارش ادواری پیشرفتهای، چالشها، موانع و راه حل های پیشنهادی برای ارتقاء و اجرای حقوق شهروندی را در حوزه مسئولیت خود ارائه و از طریق اصلاحات نهادی و ساختاری، برای تحقق حقوق شهروندی مندرج در این منشور اقدام کنند.

- وزارتخانه های آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فن آوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای آشنایی هرچه بیشتر دانش آموزان و دانشجویان با آموزه های حقوق شهروندی، ترتیبات لازم را اتخاذ می نمایند.

جمع بندی و ارائه پیشنهاد:

در مجموع منشور حقوق شهروندی سندی یکپارچه و جامع به نظر می رسد که تصویر مناسبی از جمیع حقوق مفروض و تصریح شده در قوانین و اسناد حقوقی مصوب در ارتباط با حقوق شهروندان در قلمروها و ابعاد مختلف حیات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی ایشان را در بر می گیرد. بر این اساس و با توجه به بررسی صورت گرفته عنایت به موارد ذیل ضروری به نظر می رسد:

- جامعیت منشور و لزوم پرداخت هماهنگ به مندرجات بندهای مختلف آن در راستای تحقق حقوق شهروندی در قلمرو دانشگاه (در قالب تقسیم کار شفاف بین واحدهای سازمانی ذی مدخل)
- اولویت دهی به پیوست نگاری برای حقوق شهروندی در برنامه های جاری به جای پرداخت مستقل به آن در قالب شورا و یا تشکیلات اداری مجزا
- توجه جدی تر به حقوق زنان (دانشجویان دختر و نیز بانوان کارمند و هیئت علمی) با توجه به تمرکز ویژه منشور در بندهای مختلف به این موضوع
- ارائه پیشنهادات مدون در راستای بازنگری در منشور حقوق دانشجو با هدف انطباق بیشتر و دقیق تر آن با منشور حقوق شهروندی به وزارت عتف
- انجام مطالعات و پایش های ادواری در زمینه میزان تحقق حقوق شهروندی و ساز و کارهای ارتقای موثر آن در دانشگاه
- پشتیبانی از گسترش آموزش های شهروندی و آگاهی افزایی های مرتبط با حقوق شهروندی با توجه به تصریح صورت گرفته در متن منشور در واگذاری این مهم به وزارت خانه های عتف، آموزش و پرورش و بهداشت و درمان